

מתולדות הראי"ה

ספורים ושמועות אורחות ונהגות

מחיי קודשו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

אשר נשמעו מפי תלמידיו ומכיריו ולא ראו "אור הדפוס"

מדור זה מיועד לתולדותיו של הראי"ה אשר נשמעו מפי תלמידיו ומכיריו. המעונין לפרסם במדור זה יקפיד לרשום את שמועותיו בדיוק המירבי, (רצוי לתתם לבעל השמועה לפני הדפסתם). יתפרסמו אך ורק דברים אשר נשמעו מ"כלי ראשון", דהיינו מכיריו או תלמידיו.

משמועותיו של הרב יוסף ליב זוסמן שליט"א*

השיחה נערכה אור לכ"ג כסלו התשמ"ז, רוב הדברים נבדקו ע"י הרב שליט"א אור לט"ו אייר התשמ"ז. שומע השיחה ועורכה – הר' אברהם קוסמן

א

הלש"ם והראי"ה – דמיון ומציאות

הלש"ם בס' "הדעה" כתב כנגד הרמח"ל והמקובלים שאומרים שהכל הוא בדמיון. לפני שהלש"ם הוציא לאור את הספר זה, היה כתוב בכת"י בחריפות גדולה יותר כנגדם. בשבא אליו הרב קוק זצ"ל, ראה את הכת"י והתוכח עם הלש"ם על כך. אח"כ כשהוציא הלש"ם את הספר בדפוס, המתיק קצת את הדברים מחריפותם בגלל ויכוח זה.

(בשם רי"מ חרל"פ)

[והפי' "דמיון" אצל הרמח"ל, אין הכוונה שקר ח"ו, אלא לגבי האמת המוחלטת הוא כדמיון, אך זה אמת בעולם הדמיון – מפי עצמו, הר' זוסמן.]

* תלמיד מובהק לרי"מ חרל"פ זצ"ל, ערך את מרבית ספרי "מי מרום", רב ומקובל מרבין תורה ברבים. הכיר את הראי"ה זצ"ל בצעירותו, רוב השמועות הם בשם הרב חרל"פ.
1. עי' גם "מתוך התורה הגואלת" ח"ג עמ' רמד.

ב

היתר שמן שומשומין בפסח

כשהתיר הרב שמן שומשומין בפסח¹ ביפו, יצאו נגדו בהשמצות. באותה העת עסק הרי"מ חרל"פ בכתבי המהרי"ל דיסקין, וראה שגם המהרי"ל דיסקין כתב במפורש להתיר (כאופן ששומרם ממגע מים). הר' חרל"פ רצה לקחת את הכת"י ולפרסם הדבר ברבים, והעלימו דפים אלו מהכת"י.

ג

ידע בתנ"ך של מתנגדי הרב

כשנתפרסמו דברי הרב ובאחת מפסקאות המחשבה² נכתב הפס': "אנכי ה' אלהיך מארץ מצרים" (הושע יג, ד), השמיצוהו מתנגדיו כי הוא כופר ביציאת מצרים, מפני שלא כתב "אשר הוצאתיך". ואמר הרב מילא שהם לא יודעים תנ"ך, אך פסוק זה הלא נאמר גם בהפטרה.³

[והוסיף: בכונה כתב שם הרב את הפס' הזה ולא את הפס' המפורסם שבס' שמות, כי פסו' זה מראה שהקב"ה כבר אלוקינו עוד לפני יציאת מצרים, עוד לפני היציאה וכל הניסים – הר' זוסמן].

ד

חסידות בצניעות

השמיצו את הרב שנתן יד לאשה, אגב זה סיפר: שהרי"מ חרל"פ סיפר בהספר על הרב [שמע מהרב כומבין אשר למד ב"מרכז הרב"], שלא יודעים כמה גדולה היא צידקותו של הרב, עד כדי כך שאפי' על אשתו לא הסתכל. דרכו של הרב בפסיקת הלכה היתה תמיד להחמיר לעצמו ולהקל לאחרים, וכן נהג בבדיקות נשים. פעם אחת עמדה אשתו של הרב בתור כדרך כל הנשים, ושאלה את הרב שיפסוק, ולא שם לב שזו אשתו והקל, ושאלתהו, הלא מקודם החמרת לי.

1. עי' שו"ת "אורח משפט" תשו' קח-קיר.

2. כנראה שהכונה לפסק' נג באורות התחיה, אורות עמ' פח.

3. כנראה שהכונה להפטרת פרשת "ויצא", שיש הנוהגים לקרואה עד יג, ה.

משיחה שנערכה בחנוכה אור לכ"ח בסלו תשמ"ט

ה

ר"ח זוננפלד ויחסו לרב

ר"ח זוננפלד קרא לרב תמיד "הרב דיפו" (גם אחר שנבחר לרב בירושלים). פעם אחת שאלו אוסישקין אם יבנה בהמ"ק בימינו מי יהיה הכהן הגדול, ענה לו: הרב קוק. שאלהו אם כן למה הנך מתנגד לו, ענה לו: כהן גדול כן אבל רב לא.

ו

התקרבותו של הרי"מ חרל"פ לרב

הרי"מ חרל"פ נהג לעשות סיגופים רבים כשיטת רבו הקודם – ר"צ מיכל שפירא, אשר היה קנאי, (חי כשנתים אחר שהרי"מ חרל"פ התקרב לרב, וידע על כך). בגלל סיגופים אלו נאלץ ללכת ליפו לבית הבראה עפ"י המלצת הרופא. באותה ההזדמנות ביקש הרב פרנק מהרב שידבר עם הרי"מ שלא יפגע בבריאות עצמו, וכך החלה ההתקשרות ביניהם.

משמועותיו של הרב פנחס אמבר שליט"א*

השיחה נערכה אור לדי' אייר התשמ"ז בק"ק "קרית ארבע"

שמע וערך – הר' אברהם קוסמן

א

ת"ח צריך להיות מוכן תמיד עם דבר תורה

הרב זצ"ל אמר שכל ת"ח צריך להיות מוכן תמיד עם דברי תורה, דרשה וכדו', בכדי שיוכל לאומרם לפני אנשים אם יבקשהו, כמ"ש בקהלת (ט, ח) "בכל עת... ושמן על ראשך אל יחסר".¹

* לשעבר המבורגר, למד כשמונה שנים חברותא עם מרן הרב, "יום ביומו", וכשלוש עשרה שנים בשיבת מרכז הרב (לשון הרי"מ חרל"פ במכתב אישור לרב אמבר).
1. דברי תורה נמשלו לשמן, עי' תנחומא פ' אחרי י'.

ב

דרך הלימוד – ירושלמי עם בבלי

הרב זצ"ל דרש שילמדו את סוגיות הירושלמי במקביל ללימוד הבבלי, (וכן להיפך), וזאת בכדי לברר את השיטות זה מול זה, בבחינת "בא זה ולמד על זה"².

הרב היה מקיים דבר זה הלכה למעשה, בשיעור כללי שהיה נותן בישיבה היו מונחים לפניו המסכת מהבבלי וכן אותה המס' מהירושלמי בפורמט קטן, ולימד משניהם.

[שיעור כללי היה ניתן אחת לשבוע, השיעורים ניתנו ע"י: ריי"מ חרל"פ, הרצי"ה, "הנזיר". אך הרב בגלל עיסוקיו הרבים לא יכל לתת שיעור אחת לשבוע, ונתן רק פ"א לשבועיים. בכל ר"ח היה הרב נותן שיעור בחדרו במחשבה, מידות ומוסר, הקשורים לעניני החודש.]

ג

"פורים תוירה"

בפורים שמע הרב אמר מהרב "פורים תוירה", לאחר מכן בא הר' גריה שליט"א וביקש ממנו אם באפשרותו לרשום ד"ת אלו, מפני שהרב אמר לו שירשמו את "הפורים תוירה" שיאמר, שאע"פ שהם לפורים, מ"מ ישנם דברים שהם טובים ונשארים לכל השנה.

ד

הדרן לש"ס משנה

סיפר שפעם אחת שמע מהרב ד"ת על סיום ששה סדרי משנה, הרב זצ"ל חיבר בדבריו את תחילת סדר זרעים עם סוף סדר זרעים, אח"כ את סוף זרעים עם תחילת מועד, וכן הלאה. הדברים חוברו באופן כל כך נפלא ומרשים, שהוא מצטער על כך ששכח לרשוםם באותו הזמן.

ראיון עם הרב מנחם יהודה הלוי אושפיזאי שליט"א

ראיון וערך: הרב יוחאי רודיק

א

אהבת ישראל...

רבים ממתנגדי הרב קוק זצ"ל, שיצאו נגדו חוצץ בריש גלי, באו בהזדמנויות שונות אל הרב לבקש עזרה בעניניהם. שאלו תלמידי הישיבה את הרב: "כיצד יכול כבודו לסייע ביד המכזים אותו?! השיב הרב: "בשעה שבא לפני יהודי לבקש עזרה הכל מתבטל!"

ב

האשמות שוא

יום אחד, בשעה שישב הרב רפאל קצנלכוגן בביתו בירושלים, נכנסו לפתע מספר בחורי ישיבה לחדרו בהכריזם בהתרגשות: "הרב קוק אינו מאמין ביציאת מצרים!" הוכחה לדבריהם מצאו בעובדה כי הרב צטט בכתביו פסוק מפורש: "אנוכי ה' אלוקיך מארץ מצרים" ולא הזכיר "אשר הוצאתיך".¹ חייך ר' רפאל קצנלכוגן בכיטול ונוף בבחורים: "אינכם יודעים, ואינכם לומדים תנ"ך. הלא זה פסוק מפורש בתרי עשר" (הושע, יב, ד).

ג

כבוד תלמידי חכמים

בשעה שבאו תלמידי "מרכז הרב" לבקר את הרב זצ"ל ששהה כמוצא, היה זה בתשעת הימים. הרב הורה לרבנית לכבד את האורחים ביין מתוק. "ת"ח הוא בבחינת שבת" הורה הרב, ולפיכך מותר לכבדו ביין אפילו בתשעת הימים.

ד

גדול כבוד שבת

חנות היתה ברח' יפו בירושלים ובעליה לא סגרוה בשבתות. ניסה הרב קוק לשכנע את בעל החנות לסגור חנותו – ולא הצליח. בעקבות זה פרסמו: הרב קוק, הרב משה מרדכי אפשטיין, והרב איסר זלמן מלצר זצ"ל, מודעות ברחבי ירושלים בהן נאמר כי בעל החנות הממרה פי הרבנים ומחלל שבת לא יובא לקבר ישראל אם לא יסגור חנותו.

* ראיון זה נערך במסגרת כוללת של ראיונות הנערכים מטעם "בית הרב קוק".
1. הערת העורך: ע"י גם בראיון עם הר' זוסמן סעי' ג.

ה

הוי מדקדק במצוה קלה כבחמורה

באחד מימי הקיץ התרחצו רבנים שונים בים ביניהם היו הרב בנגיס והרב קוק זצ"ל. התנגבו כל הרבנים בסדינים ומגבות שהכינו להם מראש, ואילו הרב קוק יצא מן המים בהכריו: "הסדין הפקר!" (כדי להיות פטור ממצות ציצית). התפעלו הרב בנגיס והרבנים האחרים מדקדוק הרב במצוות. (בשם הרב צבי יהודה קוק זצ"ל)

ו

הרב קוק וה"חזון איש" זצ"ל

בשעת הנחת אבן הפינה לשיבת "פורת יוסף" בבני ברק כבדו את הרב קוק זצ"ל באמירת דברי תורה. במהלך דבריו עד לסיומם עמד ה"חזון איש" ולא התישב במקומו.

ז

"עיקר" שכחתי...

בשעה שהרב קוק, ר' משה מרדכי אפשטיין, והרב שפירא זצ"ל נסעו לארה"ב לאסוף כסף עבור הישיבות בכלל, וישיבת "מרכז-הרב" בפרט, הצליח הרב זצ"ל להלהיב את קהל שומעיו בדברי תורה ואמונה היוצאים מן הלב.

לקראת סוף גאוומו קבל הרב פתק שנשלח אליו מהרב אפשטיין, ולאחר שעייין בו רגע אמר: "עיקר שכחתי: הצ'קים..."

ח

לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא

בשעה שנודע לרב קוק זצ"ל כי ה"חזון איש" פוסק הלכות, אמר לתלמידיו שצר לו על כי ענה לשאלות ה"חזון איש" בדרך הפלפול.